

בחירתו של שלמה להט לראשות עיריית תל אביב ב־1973: האם אות מבשר של המהפך הלאומי ב־1977?

ארנון גולן

מבוא

ב־17 במאי 1977 נערכו הבחירות לכנסת התשיעית שהביאו לסיום ההגמוניה של תנועת הפועלים בפוליטיקה הלאומית במדינת ישראל. בעקבות ניצחונה של מפלגת הליכוד, הידוע בשם 'המהפך', קמה ממשלת הימין הראשונה בהיסטוריה הישראלית. ראשיתו של המהפך במשבר פוליטי פנימי שהתחולל בשנות השישים של המאה הקודמת במפלגת מפא"י, שמראשית שנות השלושים אחזה בהגמוניה בתנועת הפועלים, ביישוב העברי ובמדינת ישראל. המשבר היה תולדת מאבק שהתחולל בהנהגת המפלגה ושהביא להתפטרותו ביוני 1963 של דוד בן-גוריון, שעמד בראשה מאז הקמתה בראשית שנות השלושים ונחשב לאב המייסד של מדינת ישראל. אחרי התפטרותו החל תהליך של ארגון מחדש בכל מרכיביה של תנועת הפועלים הישראלית בכללותה. ב־1965 פרשו הוא ותומכיו ממפא"י והקימו את רפ"י – רשימת פועלי ישראל, ובה בעת התאחדו מפא"י ואחדות העבודה להקמת המערך. רוב פעילי רפ"י התאחדו ב־1968 עם המערך להקמת מפלגת העבודה הישראלית. לקראת הבחירות לכנסת השביעית ב־1969 הקימו מפלגת העבודה ומפלגת הפועלים המאוחדת (מפ"ם) את המערך השני. תהליכי הפילוג והאיחוד לוו במאבקים בין ראשי המפלגות, שהיו מהגורמים שהביאו לירידת כוחן בבחירות לכנסת¹. במקביל לתהליכי הפיצול והאיחוד החוזרים ונשנים בשמאל הישראלי, התאחדו לקראת מערכת הבחירות של 1965 שתי מפלגות

1 לסקירה כללית על עלייתה וירידתה של תנועת העבודה הישראלית ראו: Tal Elmaliach, 'The Demobilization of the Israeli Labor Movement', *Journal of Israeli History*, Vol. 38, No.1 (2020), pp. 123–146

הימין הגדולות, חרות הרדיקלית והמפלגה הליברלית המתונה והקימו את גח"ל: גוש חרות ליברלים, שזכתה בבחירות של אותה שנה ב-26 מנדטים.²

במישור הצבאי והמדיני, ולאחר תקופה של שקט יחסי אחרי מלחמת סיני, שבה והתלקחה במחצית הראשונה של שנות השישים מלחמת גבולות עם סוריה שבמוקדה השליטה במי הירדן, ובתחילת 1965 חידשו ארגוני גרילה פלסטינים את פעילותם מתחומי לבנון, סוריה וירדן. האירוע המכונן שהתחולל במחצית השנייה של העשור היה הניצחון הישראלי הגורף במלחמת 1967, אך אחריו בא שברו: מלחמת התשה רבת אבדות שמשכה חודשים ארוכים ללא הכרעה עד לסיומה באוגוסט 1970. בשנות מלחמת ההתשה הלך והתפתח בציבוריות הישראלית דיון בנושאי מלחמה ושלום, שנסוב בין היתר על השליטה בשטחים שנכבשו ב-1967. אך אלה לא היו אלא הקדמות לסערה שהביאה עמה מלחמת 1973 מרובת האבדות, שאליה נקלעה ישראל בשל שורה של הערכות שגויות בתחומים המדיני והצבאי, שזכו לכינוי 'המחדל'. תוצאותיו הפוליטיות של 'המחדל' באו לביטוי בבחירות לכנסת השמינית, שנערכו ביומה האחרון של 1973. אלה הביאו לעלייה בכוחן של מפלגות האופוזיציה מהימין, בעוד שמפלגות הקואליציה ובראשן המערך נחלשו, אך עדיין הצליחו להרכיב ממשלה. מגמת ההיחלשות של מפלגות הפועלים נמשכה עד לאובדן ההגמוניה שלהן בבחירות לכנסת התשיעית ב-1977.³

יש הסוברים שהמהפך הפוליטי של 1977 לא היה רק תוצאה של האירועים הפוליטיים הפנימיים, המדיניים והצבאיים, אלא נבע גם משינויים חברתיים וכלכליים שהתחוללו בשנות השישים והשבעים בחברה הישראלית.⁴ אלה גרמו להעברת הנאמנות הפוליטית של בני עדות המזרח מתנועת הפועלים לליכוד,⁵ לצד התנתקותם ההדרגתית של בני האליטה האשכנזית מתנועת העבודה, מה שהתבטא בהקמת התנועה הדמוקרטית לשינוי (ד"ש) שהתמודדה וזכתה להצלחה ניכרת בבחירות 1977.⁶

הדיון המחקרי בסיבות למהפך מתמקד בעיקר בתהליכים שהתחוללו ברמה הלאומית. המחקר מיעט עד כה לתת את הדעת על תהליכים שחלו ברמה המקומית, שגם בה נוצרו מאמצע שנות השישים שינויים, ולקשר שבינם לבין התהליכים שהתחוללו ברמה הלאומית.

2 יחיעם ויץ, 'מהאצ"ל לגח"ל: קווי מתאר של תנועת החרות, 1948-1965', עיונים בתקומת ישראל, 13 (2003), עמ' 251-253.

3 ערן אלדר, הדרך ל-77: קריסתה של הגמוניית מפלגת הפועלים 1965-1977, תל אביב 2018 (להלן: אלדר, הדרך ל-77); בבחירות לכנסת ב-1973 ירדה רשימת המערך מ-56 ל-51 מנדטים, ואילו הליכוד התחזק ועלה מ-32 ל-39 מנדטים.

4 לניתוח תוצאות הבחירות הללו ראו: Alan Arian, 'Were the 1973 Elections in Israel Critical?', *Comparative Politics*, Vol.8, No.1 (1975), pp. 152-165

5 מפלגת הליכוד הוקמה ב-13 בספטמבר 1973 וכללה את גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החופשי והתנועה למען ארץ ישראל השלמה.

6 דני גוטוויץ, 'ההיגיון המעמדי של "המהפך הארוך"', 1973-1977, בתוך: עופר שיף ואביבה חלמיש (עורכים), ישראל 67-77: המשכיות ומפנה, קריית שדה בוקר 2017, עמ' 21-57.

בהקשר זה ראוי לציין את מקומן המרכזי של הבחירות ב־1973 למועצה העירונית של תל אביב, המטרופולין העירוני המרכזי של מדינת ישראל, ולראשות העיר. רשימת המערך, בראשות ראש העירייה המכהן יהושע רבינוביץ' שהיה גם דמות מרכזית בהנהגת המערך, איבדה בבחירות אלה מכוחה כמועצת העיר ואת ראשות העירייה, בעוד שרשימת הליכוד בראשות האלוף (במיל') שלמה להט – צ'יץ' הייתה לגדולה שבסיעות המועצה, ובחירה בלהט לראש העירייה החדש.⁷

מאמר זה יעסוק באותה מערכת בחירות לעיריית תל אביב, וינסה לברוק האם ניצחונו של להט כנציג הליכוד על נציג המערך היה מבשר של המהפך הפוליטי ב־1977, או שמא היה זה אירוע מקומי, תולדה של נסיבות עירוניות-פנימיות שהשפעתו על הנעשה ברמה הלאומית הייתה מעטה. האלוף במיל' להט היה אמנם מועמד הליכוד לראשות העירייה, אך גם ניהל מסע בחירות אישי ומוחצן שהתמקד באישיותו ובסדר יום עירוני-מקומי שהיה לכאורה מנותק מאד מזה הלאומי. עם זאת, תל אביב הייתה המטרופולין הראשי של המדינה והיה לה מקום מרכזי בחיי הכלכלה, החברה, התרבות והפוליטיקה של ישראל. לכן לא ניתן לבטל בהינף יד את השפעת תוצאות הבחירות למועצת העירונית על הנעשה במדינה בכלל. לערן אלדר יש זכות ראשונים בדיון בשאלה זו, אלא שהוא דן בה במבט 'מלמעלה', מנקודת המבט של מי שבוחן את המהפך בתל אביב במסגרת של ניתוח תהליכים ברמה הלאומית.⁸ במאמר זה נדון בשאלה 'מלמטה', ונתחיל בבחינת מערכת הבחירות בתל אביב ב־1973 על היבטיה השונים, הקשריה והשפעתה על הרמה הלאומית.

בחירות מקומיות במדינת ישראל עד 1973

ראשיתו של השלטון מקומי בארץ בשלהי התקופה העות'מאנית, והמסגרת החוקית המודרנית לפעולתו גובשה בתקופת המנדט הבריטי וקדמה לכינון ריבונות מדינית ישראלית. לזירה המקומית הייתה חשיבות רבה בימי המנדט, משום שהיא אפשרה את קיומה של פעילות פוליטית של מגוון מפלגות, ארגונים וקבוצות מקומיות מקרב האוכלוסייה העירונית היהודית, שנודעו בשם 'החוגים האזרחיים'. רבים מאלה הצטרפו במהלך שנות השלושים למפלגת הציונים הכלליים,⁹ שייצגה אותם גם בזירה הלאומית. בעוד שהמוסדות הלאומיים הונהגו על ידי מפא"י, המועצות העירוניות של תל אביב ושל יישובים עירוניים אחרים כמו רמת גן ונתניה, נותרו בשליטת החוגים האזרחיים. בניגוד לימין הרדיקלי – המפלגה הרוויזיוניסטית ולאחר קום המדינה תנועת החרות, הציונים הכלליים שיתפו פעולה בנושאים לאומיים עם הנהגת השמאל.¹⁰ ולמרות זאת, כוחם במועצות המקומיות היה לצנינים בעיני המנהיגות

7 אלדר, הדרך ל-77', עמ' 137-147.

8 שם.

9 יגאל דרורי, 'התארגנות המעמד הבינוני בארץ-ישראל: נסיונות להתארגנות פוליטית בשנות העשרים',

קתדרה, 44 (1987), עמ' 116-125.

10 נעמי שילוח, 'בחירות בתל אביב בשנות השלושים: "החוגים האזרחיים" במבחן הבוחר', יהדות זמננו,

הלאומית, ועם קום המדינה איבד השלטון המקומי מכוחו אחרי שחלק מסמכויותיו הועבר למשרדי הממשלה שנשלטה על ידי מפא"י. שני העשורים הראשונים לקיומה של מדינת ישראל היו ימי השפל של השלטון המקומי בארץ.¹¹

בחירות למועצות המקומיות במדינת ישראל נערכו בפעם הראשונה בנובמבר 1950.¹² זכות הבחירה ניתנה לתושבות ולתושבים מגיל 18 ומעלה, שהצביעו לרשימות שרוכזו פעלו מטעם המפלגות הארציות. ראש הראשות המקומית נבחר מקרב חברי המועצה הנבחרת, וברוב המקרים הוא היה זה שרשימתו זכתה במספר הנציגים הגדול ביותר. מאז 1955 נערכו הבחירות לרשויות המקומיות באותו יום עם הבחירות לכנסת, ורק כעשרים שנה לאחר מכן הופרדו מועדיהן בחוק ונקבע שהבחירה בראש העירייה תהיה אישית ותופרד מהבחירה למועצה העירונית. הבחירות הראשונות לפי השיטה החדשה נערכו ב-1978.¹³

השינוי היה במידה רבה תולדת ההכרה שהלכה והתגבשה בציבור הישראלי מאז מחצית שנות ה-60, בקיומו של סדר יום מקומי-מוניציפלי שאינו קשור בהכרח לזה הלאומי. ניצחונו של דב ברזילי בבחירות למועצת עיריית חדרה ב-1965 ובחירת שמואל רכטמן לראשות עיריית רחובות ב-1969 הושגו אחרי מערכות בחירות שהתמקדו במישור המקומי. אי אפשר היה להתעלם מזהותם הפוליטית של השניים, שבאו מחוגי המפלגה הליברלית שירשה את הציונים הכלליים, ועמדו בראש רשימות של גח"ל שהתמודדו מול ראשי עיר מכהנים מטעם המערך.¹⁴ עם זאת, ראוי לציין שעד שלהי ימי המנדט שלטו החוגים האזרחיים במועצות של חדרה ורחובות, מושבות העלייה הראשונה, ודומה ששיבתם של הליברלים לשליטה בהן הייתה בעיקר עניין מקומי.

כך גם אפשר לראות את ניצחונו בבחירות 1969 של מועמד גח"ל לראשות עיריית ראשון לציון, אף היא מושבה ותיקה שהייתה לעיר. אלא שבניגוד לזהותם הפוליטית של ברזילי ורכטמן, חנניה גיבשטיין היה איש תנועת החרות שזכה בבחירות למרות שרבים מתושבי העיר הצביעו למערך בבחירות לכנסת. הם העדיפו לבחור בו בגלל מאבק מוחצן שניהל בתוכנית להזרמת שפכי גוש דן בחולות ראשון לציון.¹⁵ גיבשטיין שב ונבחר לראשות

14 (2001), עמ' 127, 160-161.

11 דניאל י' אלעזר, 'הממד המקומי של השלטון והפוליטיקה בישראל', בתוך: 'הנ"ל וחיים קלכהיים (עורכים), השלטון המקומי בישראל, ירושלים 2001, עמ' 8-15, 34; ערן רוזין, רפורמה בארגון השלטון המקומי בישראל: בין ריכוז לביזור, בין מסורתיות למודרניות, ירושלים 2003, עמ' 23.

12 על הבחירות של 1950 והשלכותיהן ראו: נדב היידקר, בין עיר למדינה: התהוותה של הפוליטיקה המוניציפלית בישראל, 1947-1951, עבודת דוקטור, אוניברסיטת חיפה 2019.

13 הני זובידה ולירון לביא, 'תהליך הדעיכה של המפלגות הארציות בבחירות המקומיות: תרגיל "הודיני" או רציונליות לשמה?', בתוך: איתי בארי וערן רוזין (עורכים), דמוקרטיה מקומית בישראל: ביזור, מקומיות, השתתפות ופוליטיקה מקומית, ב, ירושלים 2015, עמ' 127-129.

14 בועז שפירא, 'זינוק לאומי, טיפוס מקומי: הרהורים על הבחירות לרשויות המקומיות', מדינה וחברה, 5 (2005) (הלן: שפירא: זינוק לאומי, טיפוס מקומי), עמ' 1184-1185.

15 אהרון פריאל, 'המאבק על ראשות ראשון לציון עבר מפסים מפלגתיים – לאישיים', מעריב, 19.10.1969; 'הנ"ל, נשברה המסורת של הצבעה זהה לעירייה ולכנסת בראש"צ', שם, 3.11.1969.

העירייה ב־1973, אחרי שפרש מגח"ל, ובניגוד לברזילי ולרכטמן, שאף הם נבחרו שוב, התמודד ברשימה עצמאית.¹⁶ מועמד עצמאי אחר שנבחר כבר ב־1969 לראשות המועצה המקומית קרית אונו היה אביגדור ורשה, אף הוא איש תנועת החרות, וגם הוא נבחר בשנית ב־1973. באותה שנה זכו מועמדים עצמאיים נוספים בבחירות לרשויות המקומיות: בקרית ביאליק, ברמת השרון, בקרית טבעון ואף בעיירת הפיתוח קרית שמונה. בעקבות זאת נבחר לראשונה נציג של הרשימות העצמאיות במרכז השלטון המקומי – אביגדור ורשה.¹⁷ בחירתם לראשות מועצות עירוניות ומקומיות של מועמדים ממפלגות אופוזיציה ארציות ומועמדים עצמאיים, העידה על רצונם של רבים בציבור הישראלי להפריד את הבחירות לרשויות המקומיות מהבחירות לכנסת, ולבחור במועמדים שיתמקדו בטיפול בנושאים מקומיים. דומה שלא היה בכך כדי להעיד באופן מובהק על דפוס של הצבעת מחאה נגד מפלגת השלטון ברמה הלאומית.

הבחירות בתל אביב, 1950–1969

מאז הכרזתה של תל אביב ב־1921 כמועצה עירונית נפרדת (township),¹⁸ ועד לשנת 1959 שלטה במועצת העירייה שלה קואליציה של החוגים האזרחיים/הציונים הכלליים, למעט בשנים 1925–1927 שבהן כיהן כראש העירייה דוד בלוך־בלומנפלד, איש אחדות העבודה. מאיר דיזנגוף כיהן כראש העירייה עד לפטירתו בספטמבר 1936, ובמקומו מינו שלטונות המנדט את סגנו ישראל רוקח. רוקח התפטר בתחילת 1953 אחרי שמונה לשר הפנים בממשלת ישראל, וסגנו חיים לבנון, אף הוא מהציונים הכלליים, היה לראש העירייה וכיהן בתפקיד עד לבחירות 1959. בבחירות אלה שב השמאל לשלוט בעירייה לאחר למעלה משלושים שנה. מרדכי נמיר, שעמד בראש רשימת מפא"י לעירייה, היה לראש העירייה עד לפרישתו בגלל מחלה בתחילת 1969. מחליפו היה סגנו יהושע רבינוביץ', שבבחירות שנערכו באותה השנה עמד בראש רשימת המערך שזכתה ב־13 מתוך 31 המושבים במועצת העיר.¹⁹ רבינוביץ' שב והרכיב קואליציה עירונית והיה לראש העירייה, כשרשימת גח"ל שזכתה ב־12 מנדטים נותרת באופוזיציה.²⁰

16 'השומרון: פעילי המפלגות פתחו במגעים ל"מעשה המרכבה"', שם, 1974.2.1; 'רכטמן רוצה קואליציה רחבה ברחובות', דבר, 1974.7.1.
 17 'א' ורשא – ראש מועצת קרית אונו', שם, 1969.3.12; אהרון דולב, 'מועדון הבלתי תלויים של חנניה', מעריב, 1974.4.1.
 18 תל אביב הוכרזה כעיר רק ב־1934, עם חקיקת פקודת העיריות המנדטוריות.
 19 לסיכום שנות כהונתם של ראשי עיריית תל אביב עד 1973, ראו: חיים פיירברג, 'מעיר קטנה לעיר ללא הפסקה: תרומתם של ראשי העירייה לעיצוב דמותה ואופייה של תל אביב יפו, 1921–2007', בתוך: ברוך קיפניס (עורך), תל אביב-יפו: מפרבר גנים לעיר עולם, חיפה 2009 (להלן: קיפניס [עורך], תל אביב-יפו), עמ' 195–212.
 20 רשומות: ילקוט הפרסומים, 1969, 1576, עמ' 512–513.

בעשור הראשון לקיומה של המדינה נחשבה תל אביב, המטרופולין הישראלי הראשי, למעוז הפוליטי העיקרי של הימין. למרות שלא מדובר היה בימין הרדיקלי של אותם ימים, שיוצג על ידי מפלגת חרות בראשותו של מנחם בגין, אלא במפלגת הציונים הכללים שאף הייתה חלק מהקואליציה הממשלתית בשנים 1953–1955, בכל זאת התאפיינו שנות כהונתם של רוקח ולבנון בעימותים חזורים ונשנים עם הממשלה שבהנהגת מפא"י. כשנמיר ממפא"י נבחר לראשות העירייה חל שינוי במצב זה. בהתאם למדיניות הממשלה ובתמיכתה הוחל בפניו של שכונות עוני בתל אביב, מרביתן שכונות וכפרים ערבים לשעבר כמו מנשייה, אבו כביר וכפר שלם (סלמה). המפונים שוכנו בשכונות חדשות שנבנו ממזרח לטטח המבונה של יפו, בשטחים החקלאיים של סלמה ובאלה של שיח' מואניס שבעבר הירקון. יהושע רבינוביץ' המשיך בתנופת הפיתוח של העיר: בניית שיכונים למפונים, שינוי פני החוף של תל אביב עם בניית שוברי הגלים והמרינה, והנחת יסוד למיזמים רחבי היקף שהוקמו ברבות הימים, כמו נתיבי אילון וגני יהושע. בתחום הפיתוח החברתי-כלכלי ניתנה בתקופת רבינוביץ' עדיפות לקידום מערכת החינוך, לטיפוחם של האוניברסיטה ושל מוסדות תרבות שונים, ולהקמת מרכז התעסוקה בקרית עתידים. מאידך גיסא, השכונות הוותיקות של מרכז תל אביב והצפון הישן, שמחירי הדירה בהן היו גבוהים, הלכו וניטשו על ידי בני הדור הצעיר שעברו לערים סמוכות, מהרצליה בצפון ועד לראשון לציון בדרום. גם אם חלק מתושביהן של שכונות העוני בדרומה ודרום-מזרחה של העיר פונו מהן, מי שנותרו להתגורר בהן המשיכו לסבול מהזנחה פיזית וחברתית.²¹

תל אביב הייתה ונותרה המרכז הכלכלי והתרבותי של מדינת ישראל. תופעת היוממות אליה ומחוץ לה, והתנועה בתוכה, העיקו על תשתיות התחבורה והחנייה שלה.²² בעיות נוספות שהכבידו על החיים בה היו זיהום אוויר גובר והולך, שירותי ניקיון ותברואה ברמה ירודה, וזיהום מי הים שאליו הופנו שפכי העיר. אוכלוסייתה הלכה והתמעטה: במפקד האוכלוסין של 1961 נמנו בה כ-386,000 תושבים, ובזה של 1972 ירד מספרם לכ-364,000 בלבד.²³ הקשיים והבעיות שאפיינו את המרחב העירוני היו לנושאים מרכזיים במערכות

21 ערן אלדר, כוחותיה העצמיים: ההתפתחות האורבנית של תל אביב בשלהי תקופת המנדט ובעשורי המדינה הראשונים, תל אביב 2013, עמ' 80–86; י' בן דן, 'תל אביב – העיר היחידה שאוכלוסייתה לא גדלה', הארץ, 2.8.1965; 'בנטוב: על המדינה להילחם בעוני ובמשכנות העוני', דבר, 18.3.1966.

22 יהושע רבינוביץ', 'תל אביב על סף שנות ה-70', שם, 5.10.1969; אלי קינן, '6 ערים + 15 חכמים = מטרופולין אחת', שם, 20.7.1973; אברהם רותם, 'רבינוביץ' בעד עיריית גג לגוש דן: ש. להט – נגר', מעריב, 1.7.1973. לדיון מקיף במאפייני ההתפתחות של גוש דן בשנות השישים ובתחילת שנות השבעים של המאה הקודמת, ראו: אריה שחר, 'מגמות התפתחות ומבנה מרחבי של אגד הערים בגוש דן', בתוך: קיפניס (עורך), תל אביב-יפו, עמ' 1–19.

23 אמנון רובינשטיין, 'להט נגר רבינוביץ', הארץ, 26.12.1973; ערן אלדר, 'מי יחקור את המחדל ששמו רבינוביץ': תעמולה ומסרים בבחירות המהפך המוניציפלי', קשר, 52 (2019) (להלן אלדר, מי יחקור), עמ' 92–93; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסייה ותנועה טבעית 1997, ירושלים 1998, טבלה

הבחירות של שנות השישים. כפי שנראה להלן, היו מי שחשבו כי הפתרון לחולייה של העיר יהיה בחירת ראש עירייה שבא מהארגון הביצועי שנחשב ליוקרתי וליעיל ביותר במדינה באותם ימים – צבא ההגנה לישראל.

בחירות 1973: 'הצנחתו' של האלוף (במיל')

בעיני רוב הציבור הישראלי הייתה יוקרתם של מפקדי צה"ל הבכירים גבוהה, והיא אף הלכה וגדלה מאז מלחמת ששת הימים. כמה מהם תרגמו אותה להון פוליטי, ולמפלגות היה עניין לצרפם לשורותיהן כדי למשוך בוחרים. מעבר של קצינים בכירים לפוליטיקה כבר אירע אמנם אחרי מלחמת העצמאות, כשהאלופים המשוחררים משה כרמל ויגאל אלון היו לחלק ממנהיגותה של אחדות העבודה, ואחרי מלחמת סיני – כשהרמטכ"ל הפורש, רב אלוף משה דיין, נבחר לכנסת בנובמבר 1959 מטעם מפא"י ומונה לשר החקלאות. אלא שהללו היו פעילים פוליטיים עוד לפני קום המדינה, בטרם היו לאנשי צבא.²⁴

רב אלוף חיים ברי"ב, הרמטכ"ל במלחמת ההתשה, הצטרף למפלגת העבודה ובמרץ 1972, כחודשיים אחרי פרישתו מצה"ל, מונה לשר המסחר והתעשייה בממשלת גולדה מאיר. קודמו בתפקיד, יצחק רבין, סיים בתחילת 1973 את כהונתו כשגריר ישראל בארה"ב, הצטרף גם הוא למפלגת העבודה והוצב כמועמד ברשימת המערך לכנסת לקראת בחירות 1973. גם האלוף אהרון יריב, ששימש בתפקידו האחרון כראש אגף המודיעין והשתחרר ב־1972, הצטרף למפלגת העבודה. בצד הימני של המפה הפוליטית היה זה ראש אגף המבצעים, האלוף עזר ויצמן, שהצטרף עם שחרורו בסוף 1969, בעיצומה של מלחמת ההתשה, לגח"ל. הוא כיהן כשר התחבורה עד שמפלגתו פרשה מהממשלה באוגוסט 1970, ולאחר מכן היה יו"ר תנועת החרות. האלוף אריאל שרון, שפרש מתפקיד אלוף פיקוד הדרום באוגוסט 1973, הצטרף למפלגה הליברלית והיה מיוזמי הקמת הליכוד. בעוד שבציבור הישראלי היו שראו בתופעה זו הזרמה של דם חדש ורענן למערכת הפוליטית, היו גם מי שסברו כי 'הצנחת' האלופים לפוליטיקה היא בעייתית. זאת לנוכח הקשיים שאנשי הצבא המשוחררים חוו, כשנאלצו להתמודד עם מערכת אזרחית ועם 'העסקונה' הפוליטית הוותיקה שלא תמיד קיבלה אותם בסבר פנים יפות.²⁵

האלוף שלמה להט, הידוע בכינוי צ'יץ', סיים את שירותו הצבאי באוגוסט 1972. בזמן מלחמת ההתשה הוא פיקד על הכוחות המשוריינים בסיני, ולאחר מכן היה ראש אגף כוח אדם במטכ"ל. בניגוד לאלופים אחרים, שפנו לפעילות בזירה הלאומית, להט העדיף לפנות

24 לוי יצחק הירושלמי, 'אלופים ופוליטיקה', מעריב, 29.12.1972; נחום ברנע, 'אלופים להשכיר?', דבר, 12.1.1973.

25 הירושלמי, 'אלופים ופוליטיקה', מעריב, 12.197229; ברנע, 'אלופים להשכיר?', דבר, 12.1.1973; דוד גלעדי, 'על אלופים... ופרחים', מעריב, 27.8.1973; 'מדוע הם מתאבדים?', העולם הזה, 21.2.1973. לדיון מקיף במקומם של קציני צבא במערכת הפוליטית בישראל, ראו: Oren Barak and Gabriel Sheffer, 'Israel's Security Network and its Impact: An Exploration of a New Approach', *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 38 (2006), pp. 235–261

לזירה העירונית.²⁶ בנובמבר 1972 התפרסמו בעיתונות ידיעות שהוא ניהל מו"מ על הצטרפות לגח"ל לקראת הבחירות למועצת עיריית תל אביב, אך עד מהרה שינה את טעמו והחל לנהל מו"מ עם המערך על הצטרפות כמספר שתיים לרשימת המפלגה לעירייה, בהנחה שיחליף את ראש העירייה רבינוביץ' לאחר שיפרוש מתפקידו. מועמדותו של להט עוררה גל של התנגדות בין בכירי המערך בעיר, שראו את עצמם מועמדים לרשת את רבינוביץ'.²⁷ גם בגח"ל היו מועמדים נוספים להובלת המפלגה בבחירות העירוניות בתל אביב, כמו חבר הכנסת שמחה ארליך ויו"ר התאחדות התעשיינים לשעבר זלמן סזאייב, שלא ראו בעין יפה את הצנחתו. דומה היה שמגעו הראשון של להט עם מימיה הסוערים של הפוליטיקה העירונית הביאו לשוב ולשקול את דרכו.²⁸

אלא שלא הייתה זו אלא נסיגה טקטית. להט הבין כי טעה בסוברו שדי בהיותו אלוף ומשוחרר טרי מצה"ל כדי שיתקבל בזרועות פתוחות על ידי המערכת הפוליטית, ושעליו לחשב את צעדיו מחדש אם ברצונו להיות מועמד לראשות עיריית תל אביב. במהלך חודש דצמבר הוא החל לפעול במסגרת המפלגה הליברלית, השתתף בכנסיה ונשא בהם דברים, אך בה בעת הודיע שאינו מתכוון להיות מועמד מטעמה לראשות רשימת גח"ל במועצת עיריית תל אביב, ושבכוונתו להתחיל לעבוד בחברה פרטית. רק כחודשיים לאחר מכן, באמצע פברואר 1973, ולאחר שהתערה בשורות המפלגה, הוצג להט רשמית כמועמדה לראשות סיעת גח"ל במועצה העירונית, וכמתחרהו של יהושע רבינוביץ' על ראשות העירייה.²⁹

צמרת המערך, שאף היא ניהלה מגעים עם להט, הופתעה. דוברי המפלגה האשימו אותו באופורטוניזם – העדפת המועמדות בגח"ל משיקולי כדאיות, והגדירו אותה כמגוחכת מפני שהוא אינו מבין דבר בנושאים מוניציפליים. להט הודה שפנו אליו משני צדי המתרס הפוליטי, אך טען ששיקוליו בבחירת צד היו ערכיים, על סמך הכרתו את תפיסות העולם של שני הצדדים מתקופת חניכותו הן ב'מכבי הצעיר' והן ב'השומר הצעיר'.³⁰

באפריל 1973 הציג להט להנהלת מרחב תל אביב יפו של המפלגה הליברלית את מצע הבחירות שלו, שהעמיד את תושבי העיר בראש מעייניו. הוא הצהיר שהם ראויים ליהנות מהחיים בעיר, וכי הוא ידאג לענייניהם אחרי שייבחר לראש העירייה. זאת בניגוד למנהיגות ה'כוח ומנגנון מפלגתי' של רבינוביץ', שעסק בפוליטיקה מפלגתית על חשבון ענייני העיר מאחר שהיה מראשי ה'גוש' – המנהיגות הוותיקה של מפא"י ששלטה מאחורי הקלעים במנגנון המפלגה על גלגוליה השונים מאז שלהי תקופת המנדט.³¹

26 הירושלמי, 'אלופים ופוליטיקה', מעריב, 29.12.1972.

27 מרכזי גילת, 'אלוף (מיל.) שלמה להט עשוי לרשת מקום עמיעד', על המשמר, 16.11.1972.

28 משה מייזלס, 'היו גישושים אך הם נדחו על הסף', מעריב, 24.11.1972.

29 דניאל דגן, 'אלוף להט הירצה במפלגה הליברלית', מעריב, 10.12.1972; 'הטעות שאינה טעות', שם,

11.12.1972; 'אלוף (מיל.) להט – מועמד גח"ל לראשות עיריית תל אביב', דבר, 15.2.1973.

30 הירושלמי, 'אלופים ופוליטיקה', מעריב, 29.12.1972; ברנע, 'אלופים להשכיר?', דבר, 12.1.1973;

'מועמדות המעוררת גיחוך', שם, 16.2.1973.

31 ש'. להט: לבחירות בתל אביב יהיה "אספקט לאומי", שם, 4.4.1973. על הגוש ועל מעמדו המרכזי של

כדי להיבחר ביקש להט לנצל את מה שראה כיתרונותיו: היותו צעיר מרבינוביץ' בכ־15 שנים, אלוף במילואים, נאה למראה וכריזמטי – ניגוד גמור לראש העירייה המכהן שנתפס כעסקן מפלגתי אפור ועייף. רבינוביץ' וחבריו להנהגת המערך הכירו ביתרונותיו של להט, וביקשו לאזנם באמצעות הצבת איש צבא בכיר במקום השני ברשימת המפלגה למועצת העירייה. מי שנבחר לכך היה האלוף במיל' יוסף גבע, שכהן בעבר כאלוף פיקוד המרכז וכנספח צה"ל בארה"ב. לגבע, שהיה אז מנהל חברה בסקטור הפרטי, הוצעה עסקה זהה לזו שהוצעה לצי"ץ: לכהן כסגן ראש העירייה ולרשת בכוא העת את רבינוביץ'. אלא שגם הפעם נתקלה ההצעה בהתנגדות של שניים מבכירי רשימת המערך, אליהו שפיזר ושרגא קנטור שראו עצמם, כל אחד בנפרד, כיורשו המיועד של רבינוביץ'. איש מהם לא זכה במקום השני ברשימת המועמדים למועצת העיר: קנטור שובץ במקום השלישי ושפיזר ברכיעי. גבע שובץ רק במקום השביעי ולא זכה למעמד של מתחרהו של להט, שהועמד בראש רשימת גח"ל למועצת העירייה.³²

דומה היה שגבע ויתר על התמודדות ישירה על המועמדות לראשות העירייה, ורבינוביץ', בתגובה, הבהיר לשני העסקנים הנושפים בעורפו שאינו רואה בהם מועמדים להחליפו. אך היה עליו להתמודד בחזיתות נוספות מול גורמים אחרים במפלגה: בהיותו האישיות הבולטת בהנהגת הגוש, חשדו חברי רפ"י ואחדות העבודה בהנהגת מחוז תל אביב כי הוא מנסה לדחוק את רגליהם לטובת מקורביו, אנשי מפא"י. הם גם איימו באי־שיתוף פעולה עימו במסגרת מאמציהם להחליש את הגוש. הצרות מבית עוררו בראשי הגוש חשש מהפסד בבחירות העירוניות בתל אביב, שיעמיד בספק את כוחם של רבינוביץ' ושל הגוש בכלל, ואת השפעתם.³³

גם להט לא רווה נחת בכואו להרכיב את רשימת מועמדי גח"ל למועצת העיר. הוא מינה לראש מטה הבחירות שלו את העיתונאי לשעבר ואיש העסקים נתן ברון, שניהל את מערכת הבחירות כמה שהוגדר אז כ'נוסח אמריקאי': המועמד אינו חנוט בחליפה ועניבה, אלא רענן בחולצות תכולות, הלוחץ את ידיהם של העוברים והשבים בעיר, והאומר – קוראים לי צי"ץ, אני מקווה שתיתן לי את קולך'.³⁴ צי"ץ הציג עצמו הלכה למעשה כמועמד מוניציפלי עצמאי שיש לו עניין מועט, אם בכלל, בבחירות לכנסת, אך בקרב בכירי המפלגה הליברלית שרר חוסר שביעות רצון מסגנונה ותוכנה של מערכת הבחירות שלו. היו בהם תומכים של מנחם סבידור, שעמד מאז 1969 בראש רשימת גח"ל במועצת העירייה, והם דרשו שיוביל

רבינוביץ' בו ערב הבחירות של 1973, ראו: אלי אייל, 'הגוש זה הרבה דברים וזה שום דבר, בעיקרו זה מפא"י', מעריב, 30.3.1973.

32 מרדכי גילת, 'המערך יציב כנראה את אל"מ [צ"ל אלוף] גבע כסגנו של רבינוביץ': יהווה תשובה למועמד גח"ל – להט', על המשמר, 16.5.1973; דניאל הרניש, 'מועצת העבודה' בת"א מתכנסת היום לאישור רשימת המועמדים לעירייה', דבר, 26.9.1973.

33 אלי אייל, 'הגוש זה הרבה דברים וזה שום דבר, בעיקרו זה מפא"י', מעריב, 30.3.1973; דניאל דגן, 'רפ"י שוקל ניתוק מגע עם רבינוביץ'', שם, 20.5.1973.

34 דניאל הרניש, 'היועץ הלא־רצוי', דבר, 5.12.1975.

את המפלגה בבחירות 1973. גם בעיני נציגי חרות במועצה לא התקבלו סגנונו וגישתו של להט בעין יפה, וגם עברו הרוויזיוניסטי-בית"רי של ברוך לא עמד לזכותו. בעיקר חרה למתנגדים חוסר העניין המוצהר של להט בבחירות לכנסת. הם ערערו על הנוהג להציב את מועמד הליברלים בראש הרשימה למועצת העירייה, ודרשו שחבר הנהלת חרות יגאל גריפל, ששימש כיו"ר מטה גח"ל בתל אביב, יעמוד בראשה בבחירות העירוניות הקרבות.³⁵ הבעיות שעוררה מועמדותו של להט נדונו בישיבת הנהלת תנועת החרות שכונסה ב-23 במאי 1973 ביזמת יושב הראש מנחם בגין. הוא פתח את הדיון והציג כרוז של קבוצת חברי חרות שכינתה את עצמה 'ח.ל.צ' – חברים למען צ"י', שריכזו חברו של להט חיים עדיני.³⁶ בגין התלונן שבדור הצעיר של המפלגה יש הקוראים ברוח הכרוז הזה להצביע לצ"י לעירייה, כשבבחירות לכנסת ולהסדרות יצביע כל אחד לפי הבנתו. חבר ההנהלה יוסף קרמרמן טען שמדובר ביזמה של להט, שמנהל מאז תחילת אפריל מערכת בחירות משל עצמו, ללא פיקוח, ודרש לזמנו לשיחה עם בגין ועם אלימלך רימלט, מנהיג המפלגה הליברלית.³⁷ יגאל גריפל הצטרף לדרישה והוסיף שלהט מוקף בקבוצה של יועצים המנהלים את תעמולת הבחירות שלו, ושהוא עצמו וחבריו לתנועת החרות במועצת עיריית תל אביב נאבקים נגד הקו של אותם יועצים. בעקבות הדיון זימן בגין את להט לפגישת נזיפה, ודרש ממנו להודיע לכל חברי גח"ל במרחב תל אביב שלא להפיץ כרוזים בנוסח המזיק למפלגה יותר מתעמולת יריביה.³⁸ להט קיבל על עצמו לפרק את ח.ל.צ., אלא שלא יכול היה לעשות זאת בפועל מפני שמדובר היה בגוף עצמאי שאי אפשר לכפות עליו את החלטות המפלגה.³⁹ בהנהלת תנועת החרות הבינו כנראה שלמרות ההסתייגות ממנו, להט הוא המועמד בעל הסיכויים הגדולים ביותר לזכות בראשות עיריית תל אביב. בישיבת הנהלת התנועה ב-24 ביוני אושרה מועמדותו לראש רשימת גח"ל למועצת העירייה. עם זאת, כמה חברים שבו ומתחו ביקורת עליו ועל הליברלים, הממשיכים לפעול באופן עצמאי כשגריפל אין השפעה על הנעשה ועל ההוצאות הכספיות הכרוכות במסע הבחירות של להט, שאותן, לדברי חבר ההנהלה חיים לנדאו, צורך להטיל על הליברלים לברם. בגין, שחשש כי הנושא יביא למשבר עם הליברלים, ביקש מחבריו למתן את תגובותיהם כדי למנוע נזק למאמץ הכולל של גח"ל לקראת הבחירות, ולקיים דיון ענייני בנושא הכספי.⁴⁰

הביקורת מצד הנהלת חרות על להט הביאה את הנהגת המפלגה הליברלית לנסות ולהדק את הפיקוח עליו. בסניף תל אביב של המפלגה הוחלט לבטל את בחירת מועמדיה

35 מרדכי גילת, 'צ"י' נגד רבינוביץ', על המשמר, 25.5.1973.

36 דניאל דגן, 'בגין ביקש הסברים על חל"צ' – "חברים למען צ"י"', מעריב, 28.6.1973. סא"ל (מיל') חיים עדיני היה חבר קרוב של להט ומפקד גדוד שריון במילואים.

37 פרטוקול הנהלת תנועת החרות, 23.5.1973, ארכיון מכון ז'בוטינסקי (להלן: אמ"ז), ה'22-1.

38 שם.

39 ראו למשל: 'הפעם הבחירה היא אישית' (מודעה), מעריב, 31.8.1973.

40 פרטוקול הנהלת תנועת החרות, 24.6.1973, אמ"ז, ה'22-1.

לרשימת גח"ל במועצת העיר באמצעות ועדת מינויים בת חמישה חברים, ולבחור אותם בהצבעה ישירה של כל 51 חברי ההנהלה, שבה היו לא מעטים שהתנגדו למועמדותו של להט ולדרכו. להט לא התנגד, אך דרש לקבוע בעצמו את זהות שלושה מחברי הרשימה, שנועדו להיות צוות העבודה הקרוב שלו.⁴¹ דרישתו התקבלה.

מערכת הבחירות

ב־21 ביוני פתח להט רשמית את מסע הבחירות שלו, במסיבת עיתונאים שערך במלון רמת אביב. בדבריו הדגיש את מחויבותו לאיכות החיים של תושבי העיר, ואת חשיבות השמירה עליה כמרכז העסקים והתרבות של המדינה. הוא אמר שידאג לפיתוחה, בין השאר בעזרת משקיעים מהארץ ומחוץ לה שגייס באמצעות קשריו האישיים. במודעת בחירות שהתפרסמה כמה ימים לאחר מכן הוצהר במפורש שלהט רואה את הבחירות כאישיות. למרות חוסר הנחת של בגין והכעס בהנהגות חירות והליברלים, הוא המשיך בדרך שגיבש עם יועציו: במרכז המודעה האמורה הופיעו תמונות שלו בזוויות שונות ומחמיאות, ובכיתוב בצדה השמאלי נאמר שהוא המועמד של גח"ל, אלוף במיל' בן 46, נשוי ואב לשנים, איש ביצוע עם ניסיון מוכח מהצבא שמטרתו להפוך את תל אביב למקום שאפשר ליהנות בו. לצד אלה נמסר מספר של תא דואר שבאמצעותו ניתן לכתוב אליו כדי לקבוע פגישה או לקבל חומר עליו ועל תוכניותיו.⁴²

בנוסף, צ'יץ' התחייב שלא לתקוף אישית את רבינוביץ' ולא לבקר את ראשי העירייה שכינהו בעבר.⁴³ הוא הציע לקיים עימות ישיר ופומבי עם רבינוביץ', שבו יציג כל אחד מהם את מדיניותו בעניין בעייתיה של העיר. להט התכוון שעימות זה ייערך בטלוויזיה, שהלכה ותפסה אז מקום מרכזי בתקשורת הישראלית, ושכר את שירותיה של במאית טלוויזיה כדי ללמוד להשתמש במדיום החדש.⁴⁴ הוא הניח כנראה שעימות חזותי וחזיתי בינו – הקציץ הכריזמטי, יפה הבלורית והתואר – לבין רבינוביץ' היובשני, הענייני והאפורי, לא יעשה שירות טוב למועמד המערך.

יוסי שריד, דובר מטה ההסברה של מפלגת העבודה במחוז תל אביב, שיועד לנהל את מערכת הבחירות של רבינוביץ', הודיע בתגובה שראש העירייה יחל במסע הבחירות שלו רק בעוד כשישה שבועות, מפני שהוא מעדיף להקדיש את זמנו לטיפול בענייני העיר. דיקן

41 דנקה הרניש, 'הנהלת הליברלים בת"א שינתה השיטה לבחירת מועמדיה למועצת העירייה', דבר, 19.6.1973.

42 'להט קורא להבהיר שתקציבי עיריות אינם תלויים בהשתייכות ראשי ערים', שם, 21.6.1973; 'הפעם הבחירה היא אישית' (מודעה), שם, 24.6.1973.

43 'לא תקפתי את בדר', מעריב, 10.6.1973; 'מועמד גח"ל לעיריית תל אביב מתלהט לקראת נצחונו...', על המשמר, 21.6.1973. בין ראשי הערים הקודמים היו רוקח ולבנון מהציונים הכלליים, שפגיעה בשמם הטוב יכולה הייתה לשוב ולעורר עימותים בינו לבין חברי המפלגה הליברלית בעיר.

44 'להט: ככוונתי לעשות לטובת האזרח', על המשמר, 1.7.1973; 'על אש קטנה במטבחים הפוליטיים', מעריב, 5.7.1973.

הסטודנטים באוניברסיטת תל אביב, ד"ר דוד ליבאי,⁴⁵ ארגן פגישה פתוחה בין רבינוביץ', שהיה גם יו"ר חבר הנאמנים של האוניברסיטה, לבין סטודנטים כדי לדון בבעיותיהם, אלא שרק מספר קטן של סטודנטים טרח להגיע.⁴⁶ היה בכך תמרור אזהרה באשר למעמדו של רבינוביץ' ולפופולריות שלו בקרב הצעירים ובקרב הבוחרים בכלל. דומה היה שלמרות שהציבור הכיר ביכולותיו הביצועיות, תדמיתו נותרה כשל מי שמקדיש את עיקר פעילותו לענייני המפלגה ולא לאלה של העיר.⁴⁷

בתגובה לכך, ולמרות שרשמית הוא לא פתח עדיין את מסע הבחירות שלו, רבינוביץ' נאלץ ליזום שורה של ראינות עיתונאיים כדי להגיב על דבריו של צ'יץ' ולהציג את נקודות החזק שלו בפיתוח התרבות בעיר – בניית מוזיאון תל אביב והספרייה העירונית, ואת תנופת הבנייה למגורים למפוני שכונות עוני. בניגוד ללהט, שהצהיר כי יתמקד בבעיותיה של תל אביב לבדן, רבינוביץ' תמך בהקמת עיריית-על לגוש דן, שתטפל בבעיותיה של תל אביב במשולב ולא במנותק מהמרחב המטרופוליני שלה. בהקשר זה הוא הדגיש את מפעל השפכים המשותף שנועד להתחיל לפעול בתוך זמן קצר, את תחילת העבודות בנתיבי איילון, שנועדו להקל על מצוקת התחבורה בתל אביב, ואת התוכנית להקמת רכבת תחתית בעיר.⁴⁸ בהנהגת המערך חששו שאין בכך די, ובאמצע יולי הוחלט לפתוח במתקפה אישית נגד להט בהובלת מנהיג הגוש, שר האוצר פנחס ספיר. ספיר חשף את פרטי הפגישה שקיים עם להט בנובמבר 1972 בביתו של עמוס, בנו של השר ושכנו של להט בשכונת אפקה, שבה ניסה לשכנע אותו להיות מספר שתיים ברשימת המערך למועצת העיר. לדבריו, להט נענה בחיוב והצהיר שאין לו כל מחויבות אידיאולוגית לגח"ל, אלא שנוכח התנגדותו של רבינוביץ' הדבר לא יצא לפועל. להט אישר שהפגישה, שנערכה לבקשת ספיר, אכן התקיימה, וטען שידע על קיומה את ראשי המפלגה הליברלית וכי דחה על הסף את הצעת ספיר.⁴⁹ יוסי שריד, מקורבו של ספיר שנכח לדבריו בחלקה האחרון של הפגישה, צידד, שלא במפתיע, בגרסת פטרונו הפוליטי. את פרסום הפגישה הדיסקרטית נימק בטענה שלהט עצמו הזכיר אותה כבר במאי 1973.⁵⁰ בתגובה טען עמיקם שפירא, דובר מטה הבחירות

45 בשנת 1984 נבחר ליבאי כחבר כנסת מטעם מפלגת העבודה, ובשנים 1992-1996 היה שר המשפטים בממשלות רבין ופרס.

46 'רבינוביץ' עדיין אינו יכול להתפנות לבחירות', מעריב, 24.6.1973; ורדה צ'צ'יק, 'למפגש עם ראש העירייה הופיעו... 15 סטודנטים', שם, 25.6.1973.

47 דב גולדשטיין, 'בדרך אל הקלפי', שם, 10.7.1973; פרופ' דניאל פרידמן, 'שתדלנות אצל שר האוצר כדגל לבחירות', שם, 6.7.1973.

48 דניאל הרניש, 'רבינוביץ' מקווה שאותה קואליציה תנהיג את ת"א גם בקדנציה הבאה', דבר, 12.6.1973; 'רבינוביץ': אין מנוס מבניית רכבת תחתית בת"א', על המשמר, 28.6.1973; אברהם רותם, 'רבינוביץ' בעד עיריית גג לגוש דן: ש. להט – נגד', מעריב, 1.7.1973.

49 מ' שמריהו, 'להט הסכים להיות "מספר 2" במערך בת"א; מועמד גח"ל: להר"ם', שם, 17.7.1973; 'רבינוביץ' הסכים בזמנו להופיע ברשימת המערך לת"א', על המשמר, 17.6.1973.

50 'אישור לגרסת ספיר על השיחה עם להט', שם, 18.7.1973.

של המפלגה הליברלית, ששריד נפגש עם נתן ברון שהציע לשמור את מערכת הבחירות בתל אביב נקיה מהשמצות אישיות, אך שריד לא הגיב להצעה. שריד אישר את הפגישה עם ברון וטען שהושג בה 'הסכם ג'נטלמני' שהראשון להפר אותו היה להט. להט לא הסתפק בהצגת גרסתו לפרשת הפגישה ויצא במתקפת נגד תקשורתית שבמוקדה האשמת מפלגת העבודה בדרדור מערכת הבחירות לפסים אישיים.⁵¹

עד מהרה הסתבר למטה הבחירות של להט שהעיסוק בפגישה עם ספיר רב נזקו על תועלתו. זאת ועוד, ביקורת על התכנים ובעיקר הסגנון של מסע הבחירות של להט החלה מתפרסמת בעיתונות, בדמות כתבות שלא החמיאו לו ואף שיבחו את רבינוביץ'. באחת מהן תואר ראש העירייה המכהן שוטח את טיעונו כשהוא [...] שקד כנאמנות על הצנעה עצמית' והשתמש הרבה במילה 'אנחנו', כפועל בשליחות המפלגה. זאת לעומת להט, שהשתמש הרבה במילה 'אני', ושצניעות אינה אחת ממידותיו. ביקורת אחרת, נחרצת יותר, הציגה את להט כמי שהחליף אידיאולוגיה ומדיניות בהצגה מוחצנת של תכונות אישיות.⁵² ביקורת זו נוצלה על ידי מטה הבחירות של המערך כדי לתקוף את ה'אמריקניזציה' של מערכת הבחירות, שלהט גרם לה. דרישתו לעימות טלוויזיוני ישיר ופומבי נדחתה כאמור בטענה שראש העיר המכהן עוסק 'בתחום העשייה והביצוע' ולא בדיבורים. שריד הצהיר שאין כוונה לשווק את רבינוביץ' דרך חלוקת פרחים, מחזיקי מפתחות, תמונות וסיסמאות סרק, כיוון שתושבי העיר מכירים אותו ממעשיו ומביקוריו התכופים במוקדי העשייה. נוכח ביקורת זו הבינו במטה הבחירות של להט שאין די בהתמקדות באישיותו, ושעליו להציג פתרונות מעשיים לבעיותיה של תל אביב.⁵³ משלהי יולי הוא החל להציג תוכניות לשיקום שכונות עוני ולשימור שכונות היסטוריות, וכן את הצעדים שבדעתו לנקוט כדי לממש את חזונו על הפיכת תל אביב לעיר שטוב לחיות בה, לצד היותה מרכז תרבותי וכלכלי ברמה הלאומית.⁵⁴

בשלהי אוגוסט הכריז רבינוביץ' רשמית על פתיחת מערכת הבחירות שלו בהצגת תוכנית סדורה בשם '13 העיקרים' שהייתה, לדבריו, 'הפילוסופיה שלנו בניהולה של תל אביב'. הוא סירב להתייחס לתוכניות של להט ופירט את אלה שלו, כמו ריכוז משרדי הממשלה והבנקים במתחמים נפרדים, פינוי קרקעות במרכז העיר לשם פיתוח גנים ציבוריים, והקמת מרכזי סחר סיטונאי ומלאכה במתחמים נפרדים כדי להרחיקם מאזורי מגורים. כן שב והצהיר שיפעל להקמת עיריית גג לגוש דן, שתאפשר פיתוח של רכבת תחתית, השלמת מפעל

51 דנקה הרניש, 'דימלט וארליך: להט נפגש עם ספיר בידיעתנו', דבר, 18.7.1973.
 52 רב גולדשטיין, 'הלהט האלגאנטי של שלמה להט', מעריב, 18.7.1973; מארק גפן, 'אקולוגיה של תקופת הבחירות', על המשמר, 20.7.1973.
 53 גולדשטיין, 'הלהט האלגאנטי של שלמה להט', מעריב, 18.7.1973; דנקה הרניש, 'צפויה מערכת בחירות קשה', דבר, 12.8.1973.
 54 אברהם רותם, 'להט מציע "מדיניות תחבורה" חדשה בת"א', מעריב, 31.7.1973; 'צ'יץ' מייצר תכניות חדשות', על המשמר, 16.8.1973; 'להט קורא להחזיר לתל אביב את אופיה כ"עיר עובדת"', מעריב, 16.8.1973.

טיהור השופכין בחולות ראשון לציון וניקוי חוף תל אביב ממי הביוב המזהמים.⁵⁵ למעשה, רבינוביץ' הציע להמשיך באותה מדיניות שבה נקט במהלך כהונתו כראש העירייה – פיתוח עירוני באמצעות הקמת מתחמי תעסוקה ושירותים חדשים, ותשתיות, כחלק מהפיתוח הכולל של גוש דן.

בעודו מכריז על פתיחת מערכת הבחירות העירונית, נאלץ רבינוביץ' להתמודד עם בעיות שמקורן במאבקי הכוח שהתחוללו בהנהגת מפלגת העבודה והמערך. כאחד מראשי הגוש הוא תמך בגישה יונית בנושאי מדיניות חוץ ובטחון, לעומת גישתם הניצית של דיין ורפ"י, ולכן התנגד למועמדותו של דיין כיורשה של גולדה מאיר בראשות הממשלה. על רקע זה נפוצו שמועות שדיין, בתגובה, מפגין אדישות בעניין זהותו של ראש עיריית תל אביב הבא. בנוסף, רבינוביץ' נקלע שלא בטובתו למאבק על ראשות מועצת פועלי תל אביב, שתרם לתדמיתו הלא-מחמיאה כעסקן מפלגתי שענייני העיר אינם בראש מעייניו.⁵⁶

כדי לשפר את תדמיתו הוחלט במטה ההסברה של רבינוביץ' לעשות כמעשה להט, היינו לפנות ישירות לאזרח ולא להסתפק בהצגת ההישגים ותוכניות הפיתוח לברם. הפן האישי של רבינוביץ' הוצג בכתבת תדמית במוסף סוף השבוע של דבר, שעסקה בפירוט בקורות חייו, בהשקפת עולמו, באופיו ובדרכו לצמרת הפוליטית.⁵⁷ כמשקל נגד לח.ל.צ. הוקם גוף בשם את"ר – אזרחים תומכי רבינוביץ', שבראשו האלוף במיל' יוסף גבע ובין חבריו אישים בולטים בתחום התרבות כמו השחקנית חנה מרון, המנצח גארי ברתיני והפזמונאי והמשורר חיים חפר, ובתחום הכלכלה כמו ישראל פולק, מנכ"ל מפעלי פולגת, ואיש העסקים האלוף במיל' אפרים בן ארצי. בנוסף הוקם גוף בשם צב"ר – צעירים בעד רבינוביץ', שהציג את עצמו כלא-מפלגתי ובין השאר פרסם בעיתונות מודעה עמוסה בתמונות של כוכבי וכוכבות קולנוע וביניהם גם להט, שהוצג כמי שכולו תדמית.⁵⁸ מודעות הבחירות שהציגו את פועלו של רבינוביץ' למען העיר ואת תוכניותיו העתידיות נוסחו כך שיפנו גם לבני הדור הצעיר, שלרבים ממנו הייתה זו הפעם הראשונה שבה הצביעו בבחירות.⁵⁹

-
- 55 אברהם רותם, 'רבינוביץ' צופה "שבועות חמים"', **מעריב**, 30.8.1973.
- 56 'מיכה חריש "מפרק" את גח"ל', שם, 19.8.1973; 'מ' מיזלס, 'בן מאיר הפר את המסורת ורבינוביץ' הוועק מחופשתו', שם, 8.8.1973; 'אלפרט – מועמד למוזכר מועצת הפועלים בת"א-יפו', **על המשמר**, 19.8.1973; 'הצל את משה דיין – הכה את יהושע רבינוביץ'', **מעריב**, 26.7.1973; 'ממטולה עד אילת', שם, 27.7.1973; 'רבינוביץ': הקמת ימית תפגע בפיתוח עיירות הפיתוח', **על המשמר**, 13.8.1973.
- 57 חיים ליפשיץ, 'הנעלם הגדול – כמה יצביעו', **דבר**, 6.9.1973; עדיית זרטל, 'רץ מספר אחד', שם, 21.9.1973.
- 58 'את"ר – תנועה לתמיכה ברבינוביץ'', **מעריב**, 24.9.1973; 'אבא אבן: איני מציע לרבינוביץ' להיות מח"ט ול'צ'יץ' ראש עיר', **על המשמר**, 24.9.1973; 'צב"ר צעירים בעד רבינוביץ' (מודעה), **מעריב**, 30.9.1973; 'חידון זיהוי: זהה את הלהיט של גח"ל המועמד לראש עיריית תל אביב – יפו' (מודעה), **על המשמר**, 26.12.1973.
- 59 'סנוב! ואת תל אביב כבר ראית?' (מודעה), **דבר**, 26.9.1973.

ה־30 בספטמבר 1973 נקבע כמועד האחרון לאישור רשימות המועמדים של המפלגות למועצת העירייה, ומגעים קדחתניים להרכבתן נערכו עד לרגע הגשתן. מטה רבינוביץ' ערך ניסיון של הרגע האחרון לגייס את האלוף מרדכי הוד, מפקדו הפורש של חיל האוויר ומגיבורי הניצחון במלחמת ששת הימים, אך הלה סירב כי ביקש להשתלב בהנהלת התעשייה האווירית. גם גיבושה של רשימת גח"ל לא התנהל על מי מנוחות: בין חברי סניף תל אביב של המפלגה הליברלית שבה וקמה התנגדות להכללת מועמדיו של להט שלא היו חברי מפלגה ברשימה למועצת העירייה. גם משותפיו ממפלגת חרות הוא לא רווה נחת, ורק בהתערבות הוועדה המוניציפלית העליונה של התנועה יושרו ההדורים.⁶⁰

מלחמה ואחריה

מועד הגשת רשימות המועמדים למועצת העיריות היה למחרת ראש השנה תשל"ד. הימים שבין כסה לעשור בזירה הפוליטית המקומית עברו בשקט יחסי, אך מלחמת יום הכיפורים, שפרצה במפתיע ב־6 באוקטובר, הביאה לדחיית הבחירות בחודשיים ליום האחרון של 1973. המלחמה הביאה גם לעצירת מערכת הבחירות, שהתחדשה רק בשלהי נובמבר.

עם פרוץ המלחמה גויסו האלופים שלמה להט ויוסף גבע לשירות מילואים פעיל.⁶¹ להט שוחרר משירות בתחילת דצמבר 1973, ומיד כינס מסיבת עיתונאים שבה תקף את עיריית תל אביב על התנהלותה הכושלת בזמן הקרבות ואחריהם, בטענה שלא פעלה כראוי בתחום ההתגוננות האזרחית ושפירקה מוקדם מדי את מנהלת החירום העירונית לזמן המלחמה. להט נשאל על שירותו במלחמה, וענה כי התייצב במפקדת האוגדה שעליה פיקד בזמן מלחמת ההתשה, אך לא קיבל תפקיד פיקודי. עוד נשאל אם מעמדם של האלופים נפגע בעקבות המלחמה, וענה כי האכזבה בציבור היא ממנהיגי המדינה, היינו ראשי המערך, אך לא מהאלופים שהישגיהם בשדה הקרב לא נפלו, לדבריו, מאלה שהושגו במלחמת ששת הימים.⁶²

מערכת הבחירות, שלפני המלחמה התנהלה בעיקר במישור המוניציפלי, גלשה אחריה ביזמתו של צ'יץ' למישור הלאומי. האשמת רבינוביץ' במחדל עירוני נעשתה כדי לקושרו למחדל הלאומי, וטיעון זה הודגש במודעה בסגנון בוטה שחל"צ פרסמה ושזכתה לביקורת שלילית בעיתונות. מטה הבחירות של רבינוביץ' פרסם מודעת נגד בחתימת ראש העירייה, שבה הציג את פעולותיה של מנהלת החירום ואת הצעדים שהעירייה נקטה ונוקטת בהם כדי לסייע למגויסים, לנפגעי המלחמה ולמשפחותיהם. אזרחים תומכי רבינוביץ' כינסו מסיבת

60 יהודית וינקלר, 'רבינוביץ' מחזר אחר אלוף', הארץ, 26.8.1973; דנקה הרניש, 'מועצת העבודה בת"א מתכנסת היום', דבר, 26.9.1973; מרדכי גילת, 'אחרי שעת האפס', על המשמר, 5.10.1973.

61 'אלופים נוספים גויסו לשרות פעיל', שם, 16.10.1973.

62 להט: עיריית ת"א ביטלה מוקדם מדי מינהלת החירום, מעריב, 5.12.1973.

עיתונאים שבה טענו כי הביקורת של צ'יץ' מלמדת על חוסר ניסיונו ועל אי התאמתו לניהול המטרופוליין הראשי של ישראל.⁶³

ואולם – גם אם ניסיונו של להט לקשור בין הרמה המקומית ללאומית בהקשר של המחדל לא עלה יפה, סקרי דעת קהל שנערכו מאמצע דצמבר ואילך בישרו לו טובות. סקר של מינה צמח ניבא ניצחון מוחץ שלו עם כמחצית מקולות המצביעים, לעומת רבינוביץ' שיזכה במעט יותר מ-21%. סקר של מכון דהף, כמה ימים לאחר מכן, ניבא ניצחון דווקא לרבינוביץ', אם כי בשיעור מתון יותר: כ-35% מכלל הקולות לעומת כ-30% שיצביעו ללהט.⁶⁴ הסקרים העלו במטה רבינוביץ' חשש מתבוסה, והוא פתח במתקפה אישית נגד להט בשבוע שלפני הבחירות. מודעות הבחירות שלו שבו והדגישו את חוסר הניסיון של להט בתחום המוניציפלי: 'דרוש לנו ראש עיריה עם ניסיון – ולא לנסיון'.⁶⁵ הוא הוגדר בהן כשרלטן שכולו תדמית המבוססת על היותו אלוף בצה"ל, ונרמזו בהן שגם על הצלחתו כאיש צבא אפשר לחלוק מאחר ששימש, לפי יוסי שריד, רק שנה אחת כראש אכ"א.⁶⁶ להט ומטהו לא נסחפו להשמצות אישיות, והמשיכו לבקר את תפקודה הלקוי של עיריית תל אביב בימי המלחמה, ובעיקר את התנהלותו של רבינוביץ'.⁶⁷ בשבוע שלפני הבחירות הגביר מטה הבחירות של האחרון את התקפותיו על להט, בעוד שסגנון המודעות של זה הלך והתמתן. במסיבת עיתונאים שכינס הוא הכחיש שביקורתו על התנהלות העירייה בשעת החירום המלחמתית היא התקפה אישית על רבינוביץ'. מועמדותו של להט זכתה לרוח גבית גם מהסטיריקן והפובליציסט הפופולרי אפרים קישון, שפרסם מאמר לא-סטידי ובו ביקורת חריפה על ניסיונם של יריבי להט לתארו כשרלטן. הוא שיבח את תגובתו המאופקת להשמצות, שיער כי הניצחון במערכת הבחירות יהיה שלו, וכתב כי הדבר יבשר את נצחונו העתידי של הליכוד בבחירות לכנסת.⁶⁸

כותרות עיתוני יומה הראשון של שנת 1974 בישרו על עלייתה של רשימת הליכוד בראשות להט למעמד הרשימה הגדולה ביותר במועצת העירייה. עם זאת צוין כי בחירתו לראשות העירייה אינה מובטחת, משום שהמערך בראשותו של רבינוביץ', שזכה ב-11

63 לוי יצחק הירושלמי, 'עם חברים כאלה...', שם, 13.12.1973; 'ראש העיר פונה אל תושבי תל אביב – יפו' (מודעה), שם, 14.12.1973; 'אזרחים תומכי רבינוביץ' קוראים להמשיך ולהפקיד בידיו את ניהול תל אביב', דבר, 20.12.1973.

64 '35% בעד רבינוביץ' 30% בעד צ'יץ'', שם, 23 דצמבר 1973; דניאל דגן, 'ליכוד 38.1%, מערך 34.8% – לפי סקר דעת קהל', מעריב, 20.12.1973. בדיעבר, שני הסקרים לא ניבאו את תוצאות הבחירות, לא הארציות ולא העירוניות.

65 'דרוש לנו ראש עיריה עם ניסיון – לא לנסיון' (מודעה), דבר, 25.12.1973; אלדר, מי יחקור, עמ' 95–96.

66 דנקה הרניש, 'סילוף המערכה בתל אביב', דבר, 28.12.1973. שריד לא דייק שכן להט כיהן בתפקיד כשנתיים.

67 אלדר, מי יחקור, עמ' 94–95.

68 'אפרים קישון על הבחירות בתל אביב' (מודעה), מעריב, 30.12.1973; 'להט: אני לא תקפתי סוג העניבות של רבינוביץ'', שם, 27.12.1973; 'להט לראשות עיריית תל אביב-יפו, עכשיו יותר מתמיד' (מודעה), דבר, 25.12.1973.

מנדטים – בסך הכל שניים פחות מאשר ב־1969 – יכול להקים קואליציה עירונית עם שותפיו לקואליציה הקיימת: הליברלים העצמאיים, המפד"ל ואגודת ישראל. במאמר עיתונאי שהתפרסם באותו יום בכותרת 'הבוחר העירוני העדיף את האיש על פני הרשימה' השווה הישגו של להט לאלה של טדי קולק בירושלים, יוסף אלמוגי בחיפה וחנניה גיבשטיין בראשון לציון. בעוד ששלושתם נבחרו תודות לקולות שרשימותיהם קיבלו בבחירות העירוניות, שמספרם עלה על מספר הקולות שקיבלו המפלגות הארציות שעמן זוהו בכנסת, בתל אביב הייתה העלייה במספר בוחריו הליכוד בבחירות העירוניות פחותה מהעלייה במספר בוחריו הליכוד לכנסת.⁶⁹

אלא שב־5 בינואר הובטחה בחירתו של להט לראשות העירייה, כשרשימת הליברלים העצמאיים (ל"ע), שזכתה בשני מושבים במועצת העיר, חתמה על הסכם קואליציוני עם הליכוד. במערך זעמו על 'בגידת' השותפה הקואליציונית הוותיקה, אך בל"ע השיבו שחברו לרשימה הגדולה ביותר במועצת העיר בהתאם לרצון בוחריהם. עם זאת, העברת התמיכה ללהט הייתה גם על רקע אישי, מאחר שרבינוביץ' סירב בעבר למנות את אחד מחברי ל"ע לסגן ראש העירייה. ב־28 בינואר הצטרפו לקואליציה שבראשות להט גם המפלגות הדתיות, והיא מנתה 19 מתוך 31 חברי המועצה. להט נבחר רשמית לראש עיריית תל אביב בישיבת המועצה ב־6 בפברואר 1974 ולצידו, כסגניו, יגאל גריפל, שני חברים מטעם ל"ע, שני חברים מהסיעות הדתיות ודוד שיפמן מהמפלגה הליברלית; בסך הכל שישה סגנים, שיא של כל הזמנים בתל אביב עד אז.⁷⁰ דומה שהשיעור הראשון שלמד להט כראש עירייה היה שלקואליציה יש מחיר.

סיכום: מהפך עירוני המבשר מהפך לאומי?

תוצאות הבחירות לכנסת ב־1973, שהחלישו את כוחו של המערך וחיזקו את האופוזיציה מימין, גרמו לזעזוע קשה בקרב חברי המפלגה ובכיריה. רבים דרשו לערוך חשבון נפש נוקב ולהתמודד עם הכישלונות של מנהיגותה בתחום המדיני והצבאי, שתוצאתם מחדל יום הכיפורים, ועם חדלונה בתחום החברתי-כלכלי. באשר למפלה בתל אביב, הדעה הרווחת במפלגה הייתה שהיא תגובה למחדל ברמה הלאומית, שנוסף לכישלוננו של רבינוביץ' בפתרון בעיותיהן של שכונות העוני, שתושביהן הצביעו הצבעת מחאה לליכוד וללהט. לא היו אלה סדר היום שהציג, לא אישיותו ולא הסגנון המוחצן של מערכת הבחירות שניהל,

69 14' מושבים ללהט (ליכוד) בתל אביב לרבינוביץ' (המערך) – 11 מושבים, מעריב, 1.1.1974; 'הבוחר העירוני העדיף האיש על פני הרשימה', שם, 1.1.1974; 'התוצאות לעיריית ת"א-יפו', שם, 1.1.1974.

70 עזריאל זמוש (פקיד הבחירות), 'הודעה בדבר תוצאות הבחירות לעיריית תל אביב-יפו', 14.1.1974, ארכיון המדינה, גל-4453/18; משלמה להט לשר הפנים, 16.2.1974, שם; דניאל הרניש, 'הסכם ליכוד-ל"ע העלה את להט לראשות עיריית ת"א', דבר, 6.1.1974; אלדר, מי יחזרו, עמ' 97.

שהביאו לניצחוננו של להט. ההצבעה לו הייתה מחאה על כשליהם של הנהגת המערך ושל רבינוביץ' ברמה הלאומית והעירונית.⁷¹

אך במערך היו גם שחשבו אחרת. חבר הכנסת אברהם עופר, שהיה בעבר חבר מועצת עיריית תל אביב, טען שאין לקשור את המפלה בבחירות העירוניות לתוצאות הבחירות לכנסת. לדבריו, תוצאות הבחירות למועצת עיריית תל אביב היו צמודות גם בעבר. ציבור הבוחרים בעיר מתנדנד בין ימין לשמאל, והפעם נעה המטולטלת ימינה.⁷² דעתו של דניאל בלוך, הכתב לענייני מפלגות של דבר, הייתה דומה: הוא חשב שהגורמים שהניעו את המטולטלת ימינה היו אישיותו של להט והרוח הצעירה והרעננה שהביא עמו, בעוד שברבינוביץ' דבק הדמוי של עסקן מפלגתי אפור. את האשמה תלה בהנהגת המערך, שלא הבינה כי מאז אמצע שנות השישים הלכו הבחירות העירוניות והיו לבחירות אישיות המתמקדות במועמד ובמחויבותו לנושאים מקומיים.⁷³

ברומה לבלוך, גם להט אמר שניצחוננו הוא בראש ובראשונה תוצאה של התמקדות מערכת הבחירות שלו בנושאים עירוניים, ולא של המחדל הלאומי. את ניצחון המערך בבחירות לכנסת הסביר בחשש של חלק ניכר מהציבור להחליף הנהגה בעיצומו של המשבר שלאחר המלחמה. לעומת זאת, בתל אביב פעל חוסר שביעות רצון של רבים מהמצביעים מניהול העיר על ידי רבינוביץ', שייצג 'בוסיזם' מפלגתי בנוסח מפא"י, והם העדיפו לבחור במועמד שהבטיח לטפל בבעיות היומיום שלהם ובאיכות חייהם. עוד אמר להט כי היו שהצביעו לו בשל הסתייגות מהסגנון הבוטה של ההתקפות עליו, שנגעו לסגנון לבושו ולנושאים נוספים שלא היה להם קשר לבעיות הבערות של תל אביב.⁷⁴

פרשנים פוליטיים בני הזמן גרסו שניצחוננו של להט בתל אביב היה בראש ובראשונה תולדה של אכזבת המצביעים מהיבטים שונים בתפקודו הלאומי והמקומי של רבינוביץ', אך גם ניצחון אישי של האלוף במיל' הצעיר והכריזמטי, ששם דגש על הטיפול באזרח ובבעיותיו. רבינוביץ' עשה אמנם רבות בתחומי הבנייה והפיתוח העירוני, אבל סבל מתדמית של עסקן המתמקד בענייני מפלגתו על חשבון בעיות היום-יום שהעיקו על תושבי עירו. ניצחוננו של להט היה המשך של תהליך שהחל באמצע שנות השישים, עם ניצחונם של מועמדים שהתמקדו בסדר יום עירוני-מקומי, מה שמלמד כי הבחירות העירוניות הלכו והפכו לבחירות אישיות.⁷⁵

לא ניתן להתעלם מהקשר שבין תוצאות הבחירות למועצת העיר בתל אביב ב-1973 לבין הפוליטיקה הלאומית. ירידת התמיכה ברבינוביץ' נבעה במידה רבה ממעורבותו בפוליטיקה

71 שם, עמ' 97-100.

72 שם, עמ' 98.

73 אברהם רותם, 'אישיותו של צ'יץ' או הענשת המערך?', מעריב, 11.1.1974; דניאל בלוך, 'הבחירות לעיריות היו אישיות', דבר, 7.1.1974.

74 דב גולדשטיין, 'ספל קפה עם שלמה להט', מעריב, 11.1.1974.

75 דניאל בלוך, 'הבחירות לעיריות היו אישיות', דבר, 7.1.1974.

המפלגתית, שנתפסה כמאבקי כוח קטנוניים על חשבון הטיפול בבעיותיה של תל אביב. מערכת הבחירות של להט גלשה מדי פעם לרמה הלאומית, כפי שארע אחרי מלחמת יום הכיפורים, כשקשר בין מה שהגדיר כבעיות בתפקודה של תל אביב בשעת החירום לתפקודה הלקוי של ההנהגה הלאומית שרבינוביץ' היה ממקורביה; אך דומה שאין בכך כדי לקשור את נצחוננו של להט בתל אביב לניצחון הליכוד בבחירות לכנסת ב־1977. למרות תחזיתו המדויקת של אפרים קישון, שהתבססה על תוצאות הבחירות המקומיות בתל אביב ב־1973, על עלייתו העתידית של הליכוד להנהגה הלאומית, ספק אם ניתן לראות בניצחוננו של להט מבשר של המהפך. עם זאת, להישגו של להט לא הייתה רק חשיבות סמלית ברמה הלאומית.⁷⁶ ניצחוננו בבחירות המקומיות במטרופולין הראשית של מדינת ישראל היה ציון דרך חשוב בתהליך הפרדת הבחירות לרשויות המקומיות מהבחירות לכנסת, ובחקיקתו ב־1975 של חוק שקיבע את הבחירה האישית לראשות הרשויות המקומיות.